

Александр Степанович Ятманов (сылнымут лўмжō дене – Мичурин-Азмекей) - пўртўсын уста мурызъжо. Тудо 1912 ий 29 октябрьште Звенигово район Изи Моламас ялысе йорло кресанык ешеш шочын. Ятмановмыт ешыште кум эрге да кок ўдыр кушкыныт: Сергей, Иван, Александр, Анастасия да Устинья. Эн изи эрге, ончыкылык Азмекей, 1920-1925 пошкудо Олыксоласе (кызыт тудым Чакмарий але Красный Яр маныт) земский училищыште, вара Юл воктенысе Какшамарий ял озанлык школышто шинчымашым налын. 1927 ийыште школ илыш нерген возен колтымo икымше заметкыже Москосо «Марий ял» газетеш лектын.

1930 ийыште Марий педтехникумыш тунемаш пурен. Тунеммыж годымак тудо сылнымут кружоклашке коштеш, пырдыжгазетыш возен шога, а 1931 ийыште «Чоя рывыж капканеш пиже» лўман первый ойлымашыже «У вий» журналеш савыкталт лектеш. 1932-1933 ийлаште журналыш «Чодыра йўклана», «Корай», «Элнетыште» очерклаже пурталтыныт.

Тылеч вара 1934 ий марте самырык рвезе Морко, Волжск, Звенигово районлаште туныктен илен да ятыр очерк ден ойлымашым «Марий коммуна» ден «Рвезе коммунист» газетлаш, «У вий», «Марий ўдырамаш», «Пионер йўю» журналлаш печатла.

1934-1937 ийлаште Мичурин-Азмекей пограничный войскаште служитла. Тиде жапысе творчествоже у шўлыш дене, у илыш ойыртем дене шындаралтеш.

1939 ийыште "Пиалан илыш" альманахеш писатель "Комунист Миклай" повестьшым савыктен.

1940 ийыште А. Мичурин-Азмекейын икымше сборникше "Патриот-шамыч" лўм ден лектын.

Ончыкылык писательын шочмо верже моторлык дене ойыртемалтын. Рвезе пўртўсын сылнылыкшым изинекак ужын. Шочмо кундемым йōраташ писательын возымо кумылжым эре вианден шоген. Тидыже Кугу сар лонгаште лиймыж годым поснак раш койын. Лач тиде жапыште прозаикын чоныштыжо пўртўсым чаманыме, аралыме кумыл утларак вианын.

Тудо, пўртўс дене чак кылден, айдемын тўрлō шижмашыжым рашемдаш тыршен. Тыныс пагытыштат писатель пўртўсын моторлыкшо, сылнылыкше нерген ятыр книгам возен.

1941 ий декабрьште армийыш каен. Юго-Западный фронтыш логалын. Вес ийын июнышто пурла кидше сусырген, а июль мучаште Сталинград кундемыште рота командирын алмаштышыже А. Ятманов, нелын сусыргышо, пленыш логалеш. Тудын пленыште лийме корныжо Польша, Германия да Чехословакий гоч эрта, 1945 ий май марте тушман кидыште оранен. Мōнгō пōртымек, тошто верыш, издательствыш, вуйлатыше В. Столяров-Юксернын алмаштышыжлан налыныт. Тиде жапыште шуко авторлан ой-канашыж дене полшен, нунын произведенийыштым тōрла. Шежат ятыр воза да марлашке кусара. Сталин жапыште ончычсо пленный-влакым тушманлан ужалалтшеш ужыныт. Санденак Мичурин-Азмекейлан книгоиздат гыч каяш логалын.

1955 ийыште А. Мичурин-Азмекейын кыкымшо книгаже ("Чодрасе сўан") тўням ужеш. Тиде жап гычын, писательын творчествоштыже тўн теме – пўртўс. «Комунист Миклай» повестьше 1966 ийыште посна книга дене савыкталтеш.

Шуко ойлымашыже-влак марла да рушла савыкталтыныт ("Пўртўс мурызо", "Тул воктене", "Волгыжтўр").

Произведений-влак коклаште посна верым Мичурин-Азмекейын "Шап ерыште" ойлымашыже налын. Ойлымашын геройжо – сонарзе. Лудо лўйымō олмеш тудо вараш-курныжым лўа да лудым утара. "Шап ерыште" сборникым татар, чуваш, мордва, финн, эстон, коми, венгр йылме-влакыш кусарыме.

1957 ий гыч А. Мичурин-Азмекей СССР писатель ушем радамыште шога. А шкенжын 60 ийжым тудо «Россон чодыраште» документальный повестьшым возен пытарымыж дене палемда. «Россон чодыраште» повестьше (1972) калыкын война жапысе подвигше нерген каласкала, документальный мемуаристикалан шотлалтеш.

А. Мичурин-Азмекейын возымыжым тематике шот дене кум ужашлан шелаш лиеш: пўртўс нерген ойлымаш-влак, мыскара да социальный темылан возымо произведений-влак. Поснак кугу верым пўртўс теме налын шога. Тукым гыч тукымыш вожланен кодшо йомак-койдарчык ден пўртўс тушто-ондалчыкымат, илалшырак сонарзе-кользо-влакын пўртўс тушто гаяк «оксадыме, но поян» илышышт гыч шарнымашыштымат, но ойыртемнак лишыл да чонеш логалше улыт мыланна тачысе кечын кажне еным шочмо пўртўсын йолташыже да аралашыже лияш ўжшō ойлымаш-влак.

Серызе шке ўмырыштыжō марла кандаш да рушла вич книгам луктын шукта. Документ негызан, ямде «Мўндыр ўжара» повестьше таче мартеат ош тўням ужын огыл.

Писатель кусарыме сомыллан ятыр вийым пуэн, публицистикымат ѳрдыжеш коден огыл. А. Мичурин-Азмекей рушла гыч ятыр кусарен. Поче-поче лектыныт Е. Кошевая «Эргым нерген повесть» (1950), М. Салтыков-Щедринын «Йомак-шамыч» (1953), А. Чеховын «Ну, азап» (1953), А. Купринин «Ойлымаш-влак» (1959) книгашт да молат. Тылеч посна Мичурин-Азмекей К. Симоновын, республикысе писатель-влак А. Крупняковын да С. Захаровын, южо молынат возымыштым марий лудшылан темлен.

Да эше тудо чолга критик лийын, шке йолташыже-влакын пашаштым лончылымо, аклыме денат ѳрдыжтō шоген огыл. Тыгодым тудын пенгыдын йодын моштымьжо, литературынан чапше верч чот тыршымыже раш палдырненыт.

Пенсийыш лекмекше, Александр Степанович шочмо вер-шōрыштыжō илен. Умыржō 1985 ий 29 сентябрьште кўрылтын.

А. С. Мичурин-Азмекейын илышыже да творчествоже нерген литератур:

1. Галютин, Ю. Ойлымаш гын повесть марте / Ю. Галютин // Арслан тукым : писатель-фронтовик-влак нерген / В. Б. Исенков чумырен – Йошкар-Ола : Марий книга издательство, 1985. – С. 175 – 186.
2. Писатели Марийской АССР : библиографический справочник / сост. К. К. Васин, Г. С. Зайниев, Г. Е. Беспалова – Йошкар-Ола : Марийское книжное издательство, 1988. – С. 181 - 184.
3. Чокмар, Э. Марий прозын мастерже / Э. Чокмар // Марий Эл. – 2002. – 29 октябрь.
4. Колумб, В. Пуртус мурызо / В. Колумб // Колумб, В. Ойырен чумырымо ойлого : критике, сынымут ой-канаш, доклад, публицистика. IV т. / В. Колумб – Йошкар-Ола : Центр-музей им. В. Колумба, 2008. – С. 267 – 276.
5. Писатели Марий Эл : библиографический справочник – Йошкар-Ола : Марийское книжное издательство, 2008. – С. 413 - 415.
6. Зайниев, Г. Ятман Чопанын изэргыже / Г. Зайниев // Ончыко. – 2012. – № 10. – С. 9 – 16.
7. Инин, Г. Чакмарийыште - сылнымут пайрем / Г. Инин // Марий Эл. – 2012. – 2 октябрь. – С. 1, 6.
8. Зайниев, Г. Серыш да почеламут / Г. Зайниев // Марий Эл. – 2012. – 3 октябрь. – С. 7.
9. Инин, Г. Изи Моламасын кугу луман эргыже / Г. Инин // Марий Эл. – 2012. – 24 октябрь. – С. 7.
10. Золотарев, Н. "Шочмо мландем! Тау тыгай мотор улметлан!" : [марий писатель Мичурин-Азмекейын ойлымашыштыже - экологий йодыш] / Н. Золотарев // Ончыко. – 2016. - № 10. – С. 150 – 152.

Торасе вашлиймаш

(Мичурин-Азмекей лумеш) (1941)

*Пеш торасе верещ, йошката пунчалаш,
Мыланнаже пернен, йолташем, вашлияш.
Шонен отыл тылат, шонен омыл мылат...
Ик шомакым муде шогена коктынат.
Куанен шыргыкмаш. Куанен вашлиймаш!
О танем! Курымеш тидым оқлий мондаш.
Шочмо верым ала конденат пеленит?...
Ончылым торштыл-модын лойгалте Элант...
Суретлалте тунам шочмо сурт гай ола,
Йымыкша Палантайым уэш мый қалам.
Пуйто тыштақ Қақшан... Да танем воктенем.
Низуе ом ушане мый таче шқанем!..
Шергақан йолташем! Кугу тау тылат!..
Шый шогет ончылым... Шыматен воштылат...
Шиде годым чонем шочмо верым ужжш,
Шулдыранын, шумем чот пыртқа да шовш...*

М. Казаков

Александр Степанович Ятманов

(Мичурин-Азмекей) –

марий писатель, прозаик, кусарыше,
СССР писатель ушем член (1957),
Марий АССР-ысе тұвыран
сулло пашаенже (1982),
1941-1945 ийләсе
Кугу Ачамланде сарын участникше.
(1912-1985)

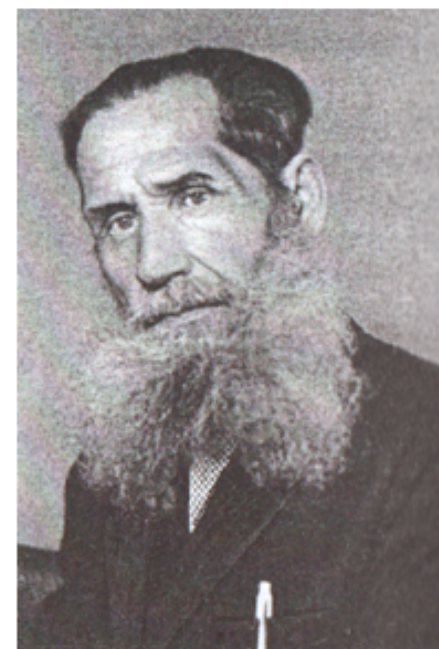
И. А. Семенова ямдылен

«Волжский муниципал район администрацийын
рүдө лудмывер системын» муниципал
бюджет төнежше

Пүртүс мурызо

А. С. Мичурин-Азмекейын
шочмыжлан 110 ий

12+

Памар села
2022 ий